

Runon perusyksikkö on tavu. Mitallinen runosäe kootaan joukosta tavuja tiettyjen sääntöjen mukaan, joten tavujaon tunteminen on myös kalevalamittaan tutustumisen perusta.

Suomen kielessä tavun keskusaineksena on aina vokaali: joko lyhyt vokaali, pitkä vokaali tai diftongi. Lisäksi tavuun voi kuulua konsonantteja: vokaalin edellä enintään yksi, lyhyen vokaalin jäljessä enintään kaksi ja pitkän vokaalin tai diftongin jäljessä enintään yksi. (Vierasperäisten sanojen tavuissa konsonantteja voi olla enemmänkin, ja myös joissakin länsimurteissa kahden konsonantin esiintyminen tavun alussa on melko tavallista. Tässä tekstissä käsitellään kuitenkin vain yleiskieltä ja vain suomen äännejärjestelmään mukautuneita sanoja.)

Esimerkkejä tavuista: (Keksitkö, mistä sanasta mikin tavu on osa? Muutamat tavut ovat sanoja sellaisinaan.)

- lyhytvokaalisia: a, ka, as, ant, kas, kars
- pitkävokaalisia: aa, kaa, uur, taas
- diftongisia: ai, kai, uis, kait

Sanan jakaminen tavuihin

Periaatteessa sana t muodostuvat peräkkäin asetetuista tavuista, mutta usein asiaa on helpompi ajatella takaperin eli miettiä, miten sana jaetaan tavuihin. Tavutusta on jokainen harjoitellut koulussa lukemaan opetellessaan, mutta siltä varalta, että asia on päässyt unohtumaan, tässä suomen yleiskielen tavujakosäännöt:

1. Jokaisen konsonantti+vokaali -yhdistelmän edellä on tavoraja. Esimerkiksi pa-ta, kos-ki, kään-nös, kars-ta
2. Kahden eri vokaalin välissä on tavoraja, jos ne eivät muodosta diftongia. Esimerkiksi la-ot, hau-et
3. Yhdyssanoissa kukin yhdysosa tavutetaan erikseen kuten itsenäinen sana, ja yhdysosien välissä on siis aina tavoraja. Esimerkiksi ka-tu-o-ja, yh-dys-o-sa.

Säännöistä ensimmäinen ja kolmas ovat yksinkertaisia ja suoraviivaisia, mutta toisen soveltamiseksi on tiedettävä, milloin peräkkäiset vokaalit muodostavat diftongin ja milloin eivät. Suomen kielessä diftongeja ovat yleensä kaikki vokaalisoinnun sallimat i-, u- ja y-loppuiset vokaaliparit (ai, ei, oi, ui, yi, äi, öi, au, ou, eu, iu, ey, iy, äy, öy) sekä uo, ie ja yö. Muut vokaaliparit ovat vokaaliyhtymiä, eli sisältävät tavorajan.

Vokaaliyhtymä vai diftongi?

Vokaaliparien diftongisuus on joskus horjuvaa. Vaikka kaksi vokaalia voisivatkin muodostaa diftongin, niiden välillä säilyy toisinaan tavoraja jos ne joutuvat vierekkäin astevaihtelun takia. Esimerkiksi laki-sanana taivutusmuoto **lait** voidaan lausua joko yksi- tai kaksitavuisena (**lait** tai **la**
-it

). Toisaalta sanassa

laita

vokaalipari

ai

on ehdottomasti diftongi (

lai-ta

). Muita esimerkkejä:

hau-ta-us

tai

hau-taus

ja

ta-us-ta

tai

taus-ta

mutta aina

sau-na

,

ar-peu-tu-a

tai

ar-pe-u-tu-a

mutta aina

peu-ra

. Nykykielessä suuntaus lienee lausua nämä yhä useammin diftongisina. Tämän tyyppisissä tulkinnanvaraisissa tapauksissa on paras vain luottaa omaan kielikorvaansa ja tavuttaa niin kuin parhaalta kuulostaa.

Tavoraja monen vokaalin ryhmissä

Kolme tai neljä peräkkäistä vokaalia eivät milloinkaan voi kuulua kaikki samaan tavuun.

Yleensä tavoraja on toisen ja kolmannen välissä: **ai-e**, **kiu-as**, **muu-an**, **vaa-at**, **lii-oin**, **ai-oin**.

Sanojen tavujako

Kirjoittanut Tiera Laitinen

Poikkeuksia ovat tapaukset, joissa ensimmäinen ja toinen vokaali eivät voi muodostaa diftongia (**a-si-oin**).

Jos vokaalijono on syntynyt konsonantin poistuessa välistä astevaihtelun takia, tavuraja pysyy kadonneen konsonantin paikalla:

ha-ku > ha-uis-ta

, mutta

hau-ki > hau-is-ta

Huomautuksia murteista ja vierassanoista

Pelkkä konsonantti tai konsonanttiyhtymä ei koskaan voi olla tavu, joten useamman konsonantin alussa sisältävät sanat muodostavat poikkeuksen sääntöön 1: **kla-pi, flik-ka, skra-ga** .

Jotkin vierasperäiset sanat ovat lainanantajakielessä olleet alunperin yhdyssanoja, mutta suomen kielessä niiden yhdyssanaluonne ei aina hahmotu (esim. **tele+skooppi = teleskooppi, de+flaatio = deflaatio**). Tällöin on tulkinnanvaraista, pitäisikö tavuttaa yhdyssanan tapaan (**te-le-skoop-pi, de-flaa-ti-o**) vai tavallisen yhdistämättömän sanan tapaan (**te-les-koop-pi, def-laa-ti-o**). Runoilla ei yleensä kannata liikaa miettiä sanan alkuperää, vaan tavuttaa jälkimmäiseen tapaan ääntämisen mukaisesti. Mutta tällaisten sanojen tavutus on jossain määrin myös makuasia, ja silloin runoniekka voi tehdä niin kuin itsestä luontevimmalta tuntuu.